

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2024 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER K.D. USHYNsky"**

*(Department of General and Differential Psychology,
Department of Psychiatry, Medical and Special Psychology,
Department of Theory and Methods of Practical Psychology)*

MOLDOVA STATE UNIVERSITY

(Department of Psychology)

UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW

(Institute of Psychology)

VILNIUS UNIVERSITY

(Institute of Psychology)

JOHNS HOPKINS UNIVERSITY

(Department of Psychology & Brain Sciences)

ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY

(Department of Language and Psychological and Pedagogical Training)

KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL

UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA

(Department of Psychology)

CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY

(Department of Practical Psychology)

VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY

(Department of Psychology)

ODESA ASSOCIATION OF PSYCHOLOGISTS

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works

International Scientific and Practical Internet Conference

May 17, 2024

Odessa – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

*(кафедра загальної та диференціальної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології,
кафедра теорії та методики практичної психології)*

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ

(кафедра психології)

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ

(Інститут психології)

ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(Інститут психології)

УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА

(кафедра психології та досліджень про мозок)

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

(кафедра психології)

ОДЕСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2024 року

Одеса – 2024

UDK 001+159.9 (063)
BBK 72+88.4
Z-41

It is printed by the decision of the Academic Council of the State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (protocol No. 17 dated 06/27/2024).

ORGANIZING COMMITTEE

Heads of the organizing committee

Krasnozhon Andriy Vasylyovych – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of the State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Myzichenko Hanna Vyacheslavivna – Doctor of Political Sciences, Professor, Vice-Rector for Research of the State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Prof. Abramciów Rafał – Doctor Ph. D in Psychology, Associate Professor, Director of the Institute of Psychology, University of the National Education Commission (Krakow).

Potang Angela – Associate Professor, PhD in Psychology Faculty of Psychology, Education Sciences, Sociology and Social Work, Moldova State University (Kishenev).

Jusienė Roma – Professor, PhD in Psychology, Director of Psychology Institute, Vilnius University (Lithuani).

Bedny Marina – Assistant Professor, Department of Psychological and Brain Sciences Johns Hopkins University (USA).

Deputy Heads

Prof. Krzywoszański Łukasz – Doctor PhD in Psychology, Associate Professor at the Institute of Psychology, Director of the Centre for Research on Neurocognitive Functions and Self-Regulation. Head of the Neurocognitive Psychology Department, University of the National Education Commission (Krakow).

Bondarenco Olga – PhD in Psychology, Faculty of Psychology, Education Sciences, Sociology and Social Work, Moldova State University (Kishenev).

Cerlat Raisa – Associate Professor, PhD in Psychology, Faculty of Psychology, Education Sciences, Sociology and Social Work, Moldova State University (Kishenev).

Asieieva Yuliia Oleksandrivna – Doctor of Psychological Sciences, Head of the Department of Language and Psycho-Pedagogical Training, Odesa National Economic University (Odesa).

Vdovichenko Oksana Volodymyrivna – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Dean of the Social and Humanitarian Faculty, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Zaritska Valentyna Vasylivna – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Practical Psychology Department, Classical Private University (Zaporizya).

Kazanzhy Maria Yosypivna – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of General and Differential Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Overchuk Victoria Anatolivna – Doctor of Economic Sciences, Candidate of Psychological Sciences, Professor, Head of the Psychology Department, Vasyl Stus Donetsk National University (Vinnytsia).

Savenkova Irina Ivanivna – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of Psychiatry, Medical and Special Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Sitnik Svitlana Volodymyrivna – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Fomenko Karina Ihorivna – Doctor of Psychological Sciences, Professor of the Psychology Department, Kharkiv National Pedagogical University named after H. S. Skovoroda (Kharkiv).

Members of the organizing committee:

Symonenko Svitlana Mykolaivna – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Kondratieva Iryna Pavlivna – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Psychiatry, Medical and Special Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Kosianova Olena Yuriivna – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Lazorenko Tetiana Mykolaivna – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Grech Olena Mykolaivna – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution

«South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Golovska Iryna Georgivna – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Melnychuk Iryna Valentinivna – PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Maistrenko Tetiana Mykolaivna – PhD student in Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Odesa).

Actual problems of practical psychology: Collection of scientific works of International Scientific and Practical Internet Conference(17 May 2024, m. Odessa). Odessa, 2024. 425 P.

The collection contains materials from an international scientific and practical conference dedicated to addressing current issues in practical psychological science. The scientific works primarily focus on theoretical and practical aspects of modern psychological science.

Attention to all applicants, post-graduate students, and young scientists from psychological and pedagogical universities.

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ АДАПТАЦІЇ ЖІНОК-БІЖЕНОК
ЗА КОРДОНОМ**

Арефнія С.В.....62

**ЕМОЦІЙНО-ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ
СИНДРОМУ САМОЗВАНЦЯ**

Корнієнко А. С., Симоненко С.М.....63

**ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РЕФЛЕКСІЇ В
ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Зарицька В.В.....68

**COMPARATIVE ANALYSIS OF GENDER-RELATED DIFFERENCES IN
FRUSTRATION TOLERANCE LEVELS AMONG EARLY SCHOOL-AGE
CHILDREN**

Şterbeţ R., Potâng A.....72

**CAREER COUNSELING AND PLANNING – CONCEPTUAL
CLARIFICATIONS DEFINITIONS, ASSUMPTIONS, THEORIES**

Ovidiu F.76

**ADVERSE CHILDHOOD EXPERIENCES, INTERNALISING
DIFFICULTIES, IDENTITY AND REFLECTIVE FUNCTION IN
ADOLESCENCE WITHIN THE CONTEXT OF SOMATIC COMPLAINTS**

Mikučionytė D.81

THE PSYCHOLOGY OF FANATICISM AMONG CULT FOLLOWERS

Cheng P.82

Секція II.

**ОСОБИСТІСТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ**

**ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ПРАЦІВНИКІВ ГУМАНІТАРНОГО
СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Шершун Т., Мітіна С.В.85

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ

Грицик О.Ю., Головська І.Г.....88

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ У РЯТУВАЛЬНИКІВ

Юрса М. А., Афанасьєва Н.Є.....92

ПРОФЕСІЙНИЙ СТРЕС У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Келеман Л. О.95

**ВПЛИВ ВІЙНИ НА УЯВЛЕННЯ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ ПРО СВОЄ
МАЙБУТНЄ**

Баранова А. П., Симоненко С.М..98

**РЕАКЦІЯ НА ВАЖКИЙ СТРЕС І ПОРУШЕННЯ АДАПТАЦІЇ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В ПЕРІОД ВІЙНИ**

Детільє Л.М., Розіна І.В.101

час як пасивна роль суб'єкта в ситуації, що створилася, зумовлює переважання парасимпатичних реакцій. Ступінь вираженості ознак стресу залежить від ряду факторів: очікувань, мотивації, установок, минулого досвіду тощо. Очікуваний прогноз розвитку подій модифікується відповідно до вже наявної інформації і установок, після чого відбувається підсумкова оцінка ситуації. Якщо свідомість (або підсвідомість) оцінює ситуацію, як небезпечну, то розвивається стрес. Паралельно цьому процесу відбувається емоційна оцінка події. Первинний запуск емоційної реакції розвивається на підсвідомому рівні, а потім до нього додається ще емоційна реакція на підставі раціонального аналізу [1].

Результати дослідження ступеня вираженості професійного стресу вказують на те, що у рятувальників із стажем роботи до 3-х років показники професійного стресу значно нижчі, ніж у рятувальників із стажем роботи понад 5-ть років. Отже, чим більше стаж професійної діяльності, тим вище рівень професійного стресу.

Література

1. Балабанова К. В. Психологічні особливості життєздатності працівників ДСНС України : дис. ... канд. псих. наук: 19.00.09. Харків, 2019. 203 с.
2. Мілорадова Н. Е. Ретроспективний аналіз науково-психологічних концепцій професіогенезу фахівця. Scientific Light. 2017. №8. С.18–23.
3. Неурова А. Б. Психологічні особливості емоційної стійкості рятувальників : дис. канд. псих. наук: 19.00.09. Івано-Франківськ, 2016. 402 с.
4. Сіпко Л. О., Півторацька І. Ю. Соціально-психологічні чинники виникнення професійного стресу у працівників Державної служби з надзвичайних ситуацій. Вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2018. Вип. 1, Т. 1. С. 169–173.
5. Ушакова І. М., Коробейник М. А. Мотиваційні фактори ефективності професійної діяльності рятувальників ДСНС. Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 6, Т.2. С. 177–183.

ПРОФЕСІЙНИЙ СТРЕС У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Келеман Л. О.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

У сучасному світі стрес є важливою психо-соціальною проблемою, що впливає на стабільність поведінки особистості, її професіональну сферу і на життя загалом. Більшість ситуацій, що спричиняють нервові напруження, пов'язані саме з фізичними та емоційними перевантаженнями в професійній діяльності, з високим темпом і обсягом роботи. Безперечно, професійний стрес є надзвичайно поширеним явищем та одним з головних факторів, що впливає на зниження працездатності, плинність кадрів, появу фізіологічних змін в організмі та призводить до погіршення якості життя. У наукових працях професійний стрес розглядається як комплекс фізіологічних і психологічних реакцій, пов'язаних з робочими моментами.

Людина будь-якої професії, яка працює в колективі, стикається з різними негативними почуттями та переживаннями оточуючих. Однак, імовірність

роботи в емоційно напружених умовах більш активно виражена у представників професій системи «людина – людина», зокрема і в медицині.

У процесі виконання трудових обов'язків медичні працівники стикаються з великою кількістю шкідливих та небезпечних фізичних, хімічних, біологічних та психофізіологічних чинників виробничого середовища. Слід зазначити, що медики зазнають комбінованої або комплексної дії цих чинників у постійному чи періодичному режимі.

У нинішніх умовах найбільшого значення набувають психофізіологічні чинники, а особливо – нервово-психічні перевантаження.

Основними причинами нервово-емоційного перевантаження медичних працівників є [4]:

- постійна відповідальність за здоров'я та життя людей (власне, пацієнтів, колег), значна кількість скарг і судових позовів, що повсякчас збільшується;
- щоденний контакт з великою кількістю людей різного віку (дітьми, особами літнього віку тощо) та соціального стану (хворими та їхніми родичами, керівниками різних установ, населенням), які мають різні психологічні особливості (характери);
- потреба терміново приймати рішення, часто єдино правильні, в умовах дефіциту інформації та часу, під час екстремальних ситуацій і бойових дій;
- велика кількість стресових ситуацій, робота в умовах підвищеної небезпеки;
- змінність роботи (нічні зміни);
- агресія з боку пацієнтів (фізична, психічна, сексуальна, словесна);
- прояви цькування (булінгу, мобінгу) з боку керівників та колег;
- соціально-економічні чинники (відсутність стабільного і належного фінансування медичної галузі і як наслідок – робота в умовах відсутності необхідних лікарських засобів, устаткування, апаратури, а додатково – низький рівень та несвоєчасна виплата заробітної плати тощо).

Також, неналежна оплата праці медперсоналу, яка є однією з найнижчих порівняно із зарплатами працівників інших видів економічної діяльності в Україні та найнижчою серед медпрацівників у Європі, негативно впливає на психологічний стан медичних працівників.

Унаслідок дії психофізіологічних чинників у медичних працівників нерідко виникають невротичні розлади.

Найпоширенішими серед них є:

- неврастенія (психічний розлад, що проявляється у підвищеній дратівливості, стомлюваності, втраті здатності до тривалого розумового і фізичного напруження),
- синдром хронічної втоми (виникає відчуття пригніченості та безвиході, потреба бути на самоті, безпричинна стомлюваність, розлад сну, апатія, зниження пам'яті й м'язова слабкість),

- депресія (характерні такі симптоми, як постійний поганий настрій, втрата здатності відчувати радість, загальмованість, апатія, порушення сну і мислення, зміна маси тіла тощо),
- нервовий зрив (характеризується хронічною втомою, гострим головним болем, безсонням, різкими перепадами настрою, неадекватною поведінкою, розладом серцевої діяльності та вегетативних функцій).

Аналізуючи вище зазначені фактори підвищення рівня професійного стресу у медиків, дають змогу розуміти, що їм потрібно не тільки вирішувати проблеми, з якими звертаються пацієнти, а знаходити в собі особистісні ресурси і сформувати навички самодопомоги, щодо профілактики емоційного вигорання і депресії. Отже, питання вивчення ознак професійного стресу у медичних працівників, виявлення причин його виникнення та шляхів подолання стає як ніколи актуальним.

За даними наукових досліджень багатьох науковців усього світу, показники професійного стресу у різних країнах світу серед медичного персоналу закладів охорони здоров'я коливаються у межах від 31,4% до 85,8%. В Україні цей показник є вищим порівняно з країнами світу і становить від 73% до 89,3% [2, 3].

За результатами емпіричного дослідження в 2019 та 2022 роках у досліджуваних медичних працівників було виявлено наявне психічне перенасичення та стрес для яких характерні стан мобілізації ресурсів, що розвивається внаслідок підвищення складності діяльності, з домінуванням мотивації на подолання труднощів і психічного перенасичення, тобто зайвий вплив на психічний стан людини викликає стомленість, втрату інтересу і негативне ставлення до діяльності, яку вона виконує [1, 5].

Для здорового, повноцінного та гармонійного життя людини, варто знати, що таке стрес і як з ним боротися. Тому вважаю актуальним більш детально дослідити тему професійного стресу медичних працівників, особливо зараз в Україні під час війни. Мета дослідження полягає в виявленні ознак професійного стресу медичних працівників, їх вплив на особистість та фізичний стан людини, його ставлення до роботи тощо.

Зазначимо, що багато зарубіжних та українських вчених досліджували феномен стрес та професійний стрес.

Значний науковий досвід вивчення проблеми стресу набуто у дослідженнях зарубіжних (Д. Брайт, Ф. Джонс, С. Картрайт, В. Кеннон, Т. Кокс, К. Купер, Р. Лазарус, Р. Сапольскі, Г. Сельє, С. Фолкман) та сучасних українських науковців (М. Корольчук, К. Кравченко, В. Крайнюк, Л. Лепіхова, С. Мамченко, В. Осьодло, О. Охременко, В. Пономаренко, Н. Родіна, О.А. Тарасова, Ю. Тептюк, Т.Титаренко, О. Тімченко, Л. Тютюнник, О. Хміляр, Ю. Широкобоков). Але з появою нових стресових факторів, які можуть приводити до руйнівних наслідків для емоційного та психічного благополуччя працівників, з кожним роком проблематика стає більш актуальною і кількість досліджень збільшується.

Література

1. Бакай Н. Теоретико-емпіричний аналіз рівня стресу в медичних працівників URL: <http://christian-psychology.org.ua/psy-travma/4681-teoretiko-emprichniy-analz-rvnya-stresu-v-medichnih-pracvnikv.html>
2. Карвацька Н.С., Гринько Н.В., Савка С.Д., Кауней Т.Г. Емоційне вигорання у практиці лікарів загальної практики. *World Science*. 2018. № 4 (32). С. 4-7.
3. Марута Н.О., Чабан О.С., Каленська Г.Ю. Особливості емоційного вигорання у працівників сфери охорони неврологічного й психічного здоров'я. *Міжнародний неврологічний журнал*. 2019. № 7 (109). С. 22-29.
4. Паустовський Ю., Зенкіна В. Синдром вигорання – страшна ціна за відданість медичній професії. *Науково-виробничий журнал "Охорона праці"*. 2021. №5. С. 44-48
5. Чорна В.В., Махнюк В.М., Могильний С.М., Хлестова С.С., Подолян В.М., Фурман Л.Б., Ларченко І.В., Чайка А.В. Стан професійного стресу у медичних працівників, протидії та його подолання. *Довкілля та здоров'я*. 2022. № 2. С. 53-62

ВПЛИВ ВІЙНИ НА УЯВЛЕННЯ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ ПРО СВОЄ МАЙБУТНЄ

Баранова А. П., Симоненко С.М.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Формування образу майбутнього є важливим аспектом розвитку особистості кожної людини. Цей образ є свого роду планом чи напрямом, якого прагне кожен індивідуум у житті. Швидкий темп змін у соціальній, економічній та технологічній сферах, створюють ще більшу невизначеність щодо того, яким буде наше майбутнє навіть через невеликий проміжок часу. Це наголошує на важливості того, щоб люди мали чітке уявлення про те, куди вони рухаються і як вони бачать себе в цьому новому світі. В умовах невизначеності та швидких змін багато людей стикаються з тривожністю та стресом щодо свого майбутнього. Вивчення образу майбутнього і робота з його формуванням може бути важливим інструментом підвищення впевненості і боротьбою з тривожністю.

Рання юність - це період, коли молоді люди починають усвідомлювати свої мрії, цілі та плани на майбутнє. Для старших школярів образ майбутнього відіграє ще більш важливу роль, оскільки вони наближаються до періоду прийняття важливих життєвих рішень щодо навчання, кар'єри та особистого розвитку. Образ свого подальшого життя, допомагає їм краще зрозуміти свої цілі та плани, орієнтуватися у виборі майбутньої кар'єри та розвивати навички планування, управління часом та стратегічного мислення.

Розкриттям сутності феномену образу майбутнього в юності в різних аспектах, займались такі сучасні українські науковці: Т.М. Титаренко, О. В. Посацький, А.Е. Левенець, Т.В. Кравченко, О.М. Гріньова, Н.О. Войтович, К. І. Шкарлатюк, І.Ю. Філіппова, С.В. Харченко, М.І. Гладкевич, І. Ю. Філіппова (образ майбутнього), Р.М. Хавула, І.В. Комар, Є. І. Головаха, Т. Д. Щербан, С.В. Харченко, І.В. Корчікова, О.В. Діденко, В.Г. Панок, Г.В. Рудь, та ін.

Образ майбутнього у ранній юності, на думку О.В. Посацького є складним інтегративним утворенням, яке охоплює ціннісні орієнтації, перші